

Irena Paradžik Kovačič,
Vanja Zidar Šmic

Gospodarske razlike v prvi Jugoslaviji

Ključno vprašanje

Kako je gospodarstvo vplivalo na razlike in sodelovanje med narodi, ki so živeli v prvi Jugoslaviji?

Tema

Delavnica govori o gospodarskih razlikah in razvitosti Jugoslavije pred drugo svetovno vojno. Glavni namen delavnice je predstaviti učencem/dijakom velike gospodarske razlike med različnimi območji prve Jugoslavije. Učenci/dijaki bodo spoznali izvor gospodarskega napredka, gospodarske nesporazume in stereotipe med jugoslovanskimi narodi ter vpliv napredka oziroma stagnacije na vsakodnevno življenje ljudi in na celotno družbo.

Glavni cilj

Dijaki/učenci pridobijo znanje o gospodarskih razlikah in gospodarskem razvoju v Jugoslaviji pred drugo svetovno vojno.

Učni cilji

- Učenci/dijaki usvojijo znanje o gospodarskih razlikah in razvitosti v prvi Jugoslaviji med obema svetovnima vojnoma.
- Prepoznajo gospodarske razlike med različnimi območji v prvi Jugoslaviji.
- Primerjajo stopnjo gospodarskega razvoja in napredka različnih jugoslovanskih območij.
- Analizirajo vlogo države v gospodarskem razvoju prve Jugoslavije.
- Ovrednotijo uspešnost reševanja gospodarskih razlik med različnimi jugoslovanskimi območji.

Potek dela

Učitelj prebere uvod in predstavi temo učencem/dijakom. Delavnica je sestavljena iz dveh delov – prvi del je delo v skupinah, drugi del je predstavitev ugotovitev vsake skupine z razpravo.

1. korak: Učitelj razdeli učence/dijake v 4 skupine:

1. skupina: INDUSTRIJA
2. skupina: PROMET
3. skupina: KMETIJSTVO
4. skupina: ZAPOSLOVNA STRUKTURA

2. korak: Učitelj učencem/dijakom razloži navodila za delo v skupini. Vsaka skupina dobi natisnjen izvod navodil.

3. korak: Učenci/dijaki delajo v skupinah. Vsaka skupina analizira zgodovinske vire in hkrati odgovarja na zastavljena vprašanja na učnih listih.

4. korak: Predstavitev izsledkov in uporabljenih zgodovinskih virov.

5. korak: Povzetek in razprava. Vrnitev na ključno vprašanje in oblikovanje sklepa.

45
minut

Uvod

Po prvi svetovni vojni se je jugoslovanski gospodarski prostor šele oblikoval, sestavljala so ga zelo raznolika območja. Od industrije je živelo manj kot 10 odstotkov ljudi. Pomembno vlogo so imeli tudi rudniki, v katerih je bil večinski tuji kapital. Delavski in srednji sloj prebivalstva je plačal ceno prehoda v novo državo z veliko draginjo, nizkimi plačami in množično brezposelnostjo. Prizadele so ga še finančne transakcije in poenotenje valute. Ves čas obdobja med obema vojnama je Jugoslavija ostala izrazito agrarna država, saj so skoraj 54 odstotkov izvoza predstavljali kmetijski izdelki. Gospodarsko najstabilnejše je bilo obdobje od leta 1925 do 1931. V prvi polovici tridesetih let je državo zajela huda gospodarska kriza. V drugi polovici tridesetih let pa je proizvodnja ponovno oživila, vendar je z začetkom druge svetovne vojne začela znova nazadovati.

Vir 1**Zemljevid: Nastanek Kraljevine SHS**

A. Gabrič, M. Režek, *Zgodovina 4: učbenik za 4. letnik gimnazije, DZS*, Ljubljana 2011, str. 146

Vir 2**Hutterjeva kolonija na Pobrežju v Mariboru**

Leta 1926 je Josip Hutter v sodelovanju z avstrijskim podjetjem Wenzel Hoffelner osnoval tekstilno tovarno Josip Hutter & Drug. Na začetku je tovarna proizvajala le cenejšo bombažno tkanino, pozneje, leta 1929, so zgradili tkalnico, nato so leta 1937 odprli tovarno šivalnih sukancev, leta 1939 pa tkalnico svile. Tovarna je na začetku imela 360 delavcev. Do leta 1949 se je število zaposlenih v tovarni povzpelo na 1600. Po drugi svetovni vojni so bila vsa zasebna sredstva za proizvodnjo nacionalizirana.

Josip Hutter je poskušal rešiti stanovanjski problem svojih zaposlenih, zato jim je izdajal ugodne kredite za izgradnjo stanovanjskih objektov. Tako je nastalo t. i. Hutterjevo delavsko naselje, ki je bilo zgrajeno na Pobrežju v Mariboru leta 1937. Naselje je obsegalo 20 stanovanjskih hiš.

<http://industrijskapespot.si/hutterjeva-kolonija-- opis.html> (11. 1. 2014)

Vir 3**Barakarsko naselje Sibirja v Ljubljani**

B. Repe, *Sodobna zgodovina: učbenik za 4. letnik gimnazij*, Modrijan, Ljubljana 2007, str. 117

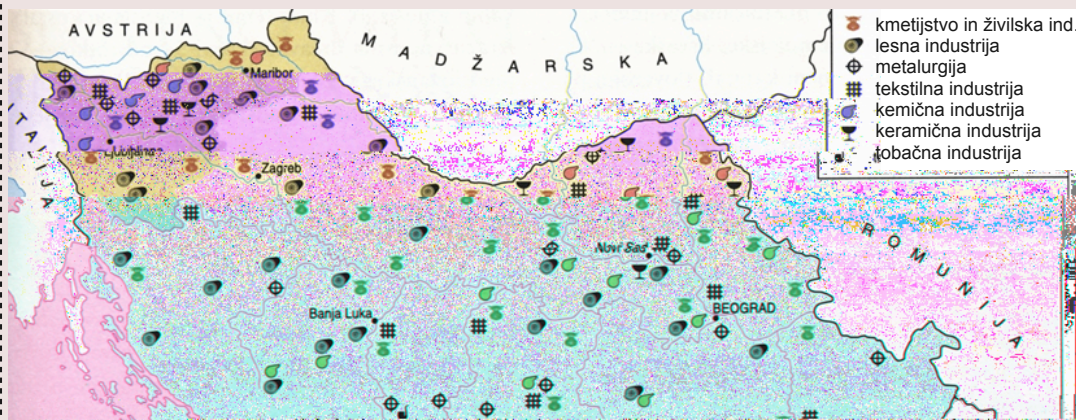
Vir 4**Topilnica v rudniku Bor pri Zaječarju**

B. Repe, *Sodobna zgodovina: učbenik za 4. letnik gimnazij*, Modrijan, Ljubljana 2007, str. 98.

Vir 1

Zemljevid: Industrija v prvi jugoslovanski državi

Repe, Božo: *Sodobna zgodovina: učbenik za 4. letnik gimnazij. Ljubljana: Modrijan 2007, str. 97.*

Naloga:

S pomočjo zemljevida določite glavne industrijske panoge v prvi Jugoslaviji. Katera od panog je prevladovala?

Vir 2

Raven industrijskega razvoja in pismenosti na območju Slovenije ob vstopu v novo državo – Kraljevino SHS

Ob vstopanju v jugoslovansko državo je bilo v Sloveniji na voljo 275 aktivnih industrijskih obratov, kar je bila zasluga industrializacije kot kontinuiranega procesa že od preloma stoletja. V Sloveniji je bilo težko najti nepismene ljudi, raven pismenosti je bila visoka, več kot 90-odstotna.

Ž. Lazarevič, *Razkorak med razvitimi in nerazvitimi – zaviralni dejavnik modernizacije Jugoslavije?*, Prisp evki za novejšo zgodovino, Inštitut za novejšo zgodovino, Ljubljana 2002, str. 78

Vir 3

Raven industrijskega razvoja in pismenosti na Kosovu v Kraljevini SHS

Na Kosovu ni bilo ne duha ne sluha o industrializaciji kot kontinuiranem procesu. V obdobju med vojnami se je na vsem Kosovu razvilo 25 podjetij, ki so jim pripisovali industrijski značaj. Od tega je bilo 10 mlinov, 2 rudnika, 3 usnjarne, 5 kovinskih obratov in 3 male elektrarne. Kmetje, ki so živeli v skrajni revščini, so gospodarili po avtarkičnem načelu (načelo gospodarske samozadostnosti), načelu samooskrbe (zadovoljevanje osnovnih življenjskih potreb). Povrh vsega pa je na Kosovu v nasprotju s slovenskimi razmerami komaj kdo znal pisati in brati.

Ž. Lazarevič, *Razkorak med razvitimi in nerazvitimi – zaviralni dejavnik modernizacije Jugoslavije?*, Prisp evki za novejšo zgodovino, Inštitut za novejšo zgodovino, Ljubljana 2002, str. 78

2. aktivnost DELO V SKUPINAH

1. skupina: INDUSTRIJA

Učenci/dijaki berejo, primerjajo, analizirajo vire in oblikujejo ugotovitve.

Vir 4

Plakat ljubljanske tovarne Saturnus, delniške družbe za proizvodnjo pločevinastih izdelkov, napisan v treh uradnih jezikih prve Jugoslavije

Slovenska kronika XX. stoletja 1900 – 1941. Ljubljana: Nova revija 1995. str. 359.

Vir 5

Reklami za tovarno čevljev Peko

Slovenska kronika XX. stoletja 1900 – 1941. Ljubljana: Nova revija 1995. str. 358.

Vir 6

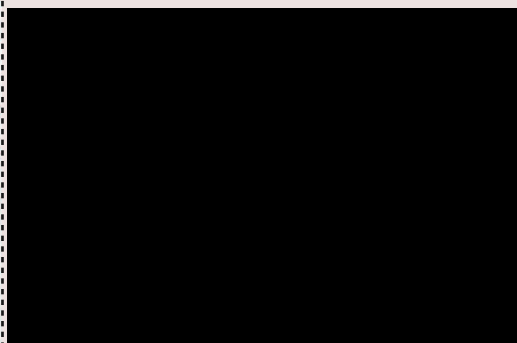
Reklama za pivovarno Laško

B. Repe, Sodobna zgodovina: učbenik za 4. letnik gimnazij, Modrijan, Ljubljana 2007, str. 115

Vir 7

Bazar (tržnica) v Sarajevu

Hielscher, Kurt: Kraljevina SHS. Knjižara Vera v Ljubljani, 1926

Naloga:

S pomočjo pisnih virov in slik primerjajte bolj in manj razvita območja v državi. Kje so bile največje razlike?

Vir 8

Tržnica v Ljubljani, Dravska banovina (Slovenija), pred drugo svetovno vojno

N. Židov, Ljubljanski živilski trg, odsev prostora in časa (1920–1940), Ljubljana 1994, str. 125, original u vlasništvu Ljubljanske tržnice

Vir 9

Tržnica v Prizrenu, Kosovo

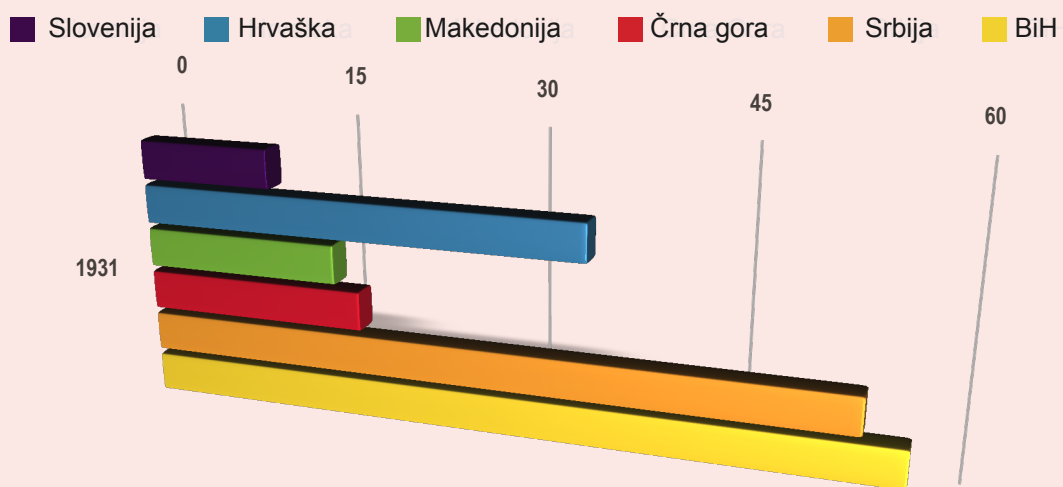

K. Hielscher, Kraljevina SHS, Knjižara Vera v Ljubljani, 1926.

Vir 10

Naravni prirastek prebivalstva v prvi Jugoslaviji, registriran leta 1931 (v promilih)

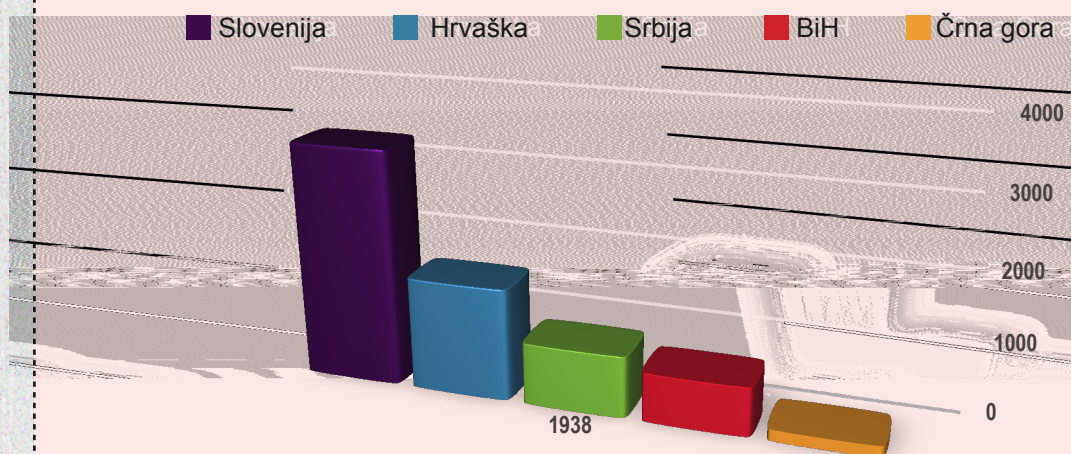
M. Mirković, Ekonomska struktura Jugoslavije 1918–1941, Nakladni zavod Hrvatske, Zagreb 1950, str. 17

Naloga:

Ugotovite, v katerih delih prve Jugoslavije je bila stopnja naravnega prirastka najvišja.

Vir 11

Vrednost industrijske proizvodnje na prebivalca leta 1938 (v dinarjih)

Koren, Snežana: Povijest 8. Profil. Zagreb 2007, str. 17.

Naloga:

Primerjajte grafikona. Pojasnite, kako je industrijski razvoj na posameznih območjih vplival na stopnjo naravnega prirastka.

Vir 1

Železniško omrežje v prvi Jugoslaviji leta 1918

M. Mirković, Ekonomska historija Jugoslavije, Informator, Zagreb 1968, str. 304 in 352

Naloga:

V katerem delu prve Jugoslavije je bilo železniško omrežje najbolj in v katerem najmanj razvejano?

Vir 2

Razvoj železniškega prometa

Na razvoj železniškega prometa je zelo vplivala država. Razlogov je več. Prvi je velik vpliv vojske na železničarsko politiko. Vojska je bila v monarhiji najmočnejši politični dejavnik, zato so politiki delovali v njenem interesu. Vojska ni imela niti razumevanja niti interesa za reševanje gospodarskega vidika železniškega prometa. Drugi razlog je zaščita državnih finančnih interesov pred interesi tujih vlagateljev pri odkupu zasebnih železniških prog. Tretji razlog je bil v tem, da je Srbija že imela izkušnje s podržavljanjem zasebnih železnic.

M. Mirković, Ekonomska struktura Jugoslavije 1918–1941, Nakladni zavod Hrvatske, Zagreb 1950, str. 121

Naloga:

Pojasnite, zakaj je država vplivala na upravljanje in gradnjo železniških prog.

Vir 3

Cestni promet

www.siol.net/tv/naj_gledano/2011/04/kdo_neki_tam_poje.aspx (10. 5. 2013)

Vir 4

Družina – otrok v zibelki na oslu,
Busovača (BiH)

K. Hielscher, *Kraljevina SHS*, Knjižara Vera v Ljubljani, 1926.

Vir 5

Razvoj cestnega omrežja

Razvoj cest je bil kljub obilju domačega cementa, domačih tovarn asfalta, domače delovne sile, dolgoletne nezaposlenosti zaradi krize ter kljub trajni, kronični in nezadostni zaposlenosti kmečkega prebivalstva počasen. Nekatere glavne ceste (Zagreb–Beograd, Beograd–Skopje, glavne ceste po Srbiji, Črni gori, Hrvaški, Vojvodini, Bosni, Makedoniji) so bile v zelo slabem stanju in pogosto življenjsko nevarne. Ker je bila potreba po prometu večja kot gradnja cest, so se morali avtomobili pomikati po nevarnih cestah, na nekaterih odsekih pa so morali vsi potniki izstopiti ter se čez nevarne dele prebiti peš. Tako so morali v sušnih dneh čez ravninske pokrajine, polne peska, potovati skozi oblake prahu, v deževnih dneh pa so se pogrezali v blato in iskali vole, da bi jih iz njega izvlekli.

M. Mirković, *Ekonomska struktura Jugoslavije 1918–1941*, Nakladni zavod Hrvatske, Zagreb 1950, str. 116

Vir 6

Fotografija Ljubljane iz leta 1903 z novim
tehnološkim dosežkom – tramvajem

Slovenska kronika XX. stoletja 1900 – 1941., Nova revija, Ljubljana 1995. str 17.

Naloga:

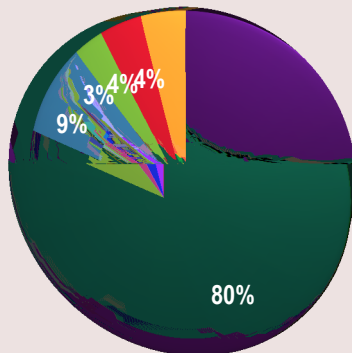
S pomočjo danih virov pojasnite, v kakšnem stanju so bile jugoslovanske ceste med obema vojnoma. Kako je tako stanje vplivalo na razvoj gospodarstva?

Vir 1

Zaposlene osebe glede na svoj glavni poklic iz leta 1921

- KMETIJSTVO, GOZDARSTVO, RIBIŠTVO
- INDUSTRIJA, OBRT
- TRGOVINA, BANČNIŠTVO, PROMET
- JAVNI SEKTOR, SVOBODNI POKLICI, VOJSKA
- OSTALI POKLICI, BREZ POKLICA

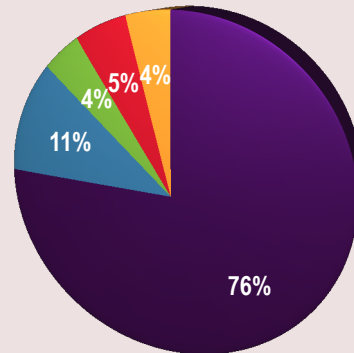

M. Mirković, *Ekonomska struktura Jugoslavije 1918 – 1941*, Nakladni zavod Hrvatske, Zagreb 1950. str 18.

Vir 2

Zaposlene osebe glede na svoj glavni poklic iz leta 1931

- KMETIJSTVO, GOZDARSTVO, RIBIŠTVO
- INDUSTRIJA, OBRT
- TRGOVINA, BANČNIŠTVO, PROMET
- JAVNI SEKTOR, SVOBODNI POKLICI, VOJSKA
- OSTALI POKLICI, BREZ POKLICA

M. Mirković, *Ekonomska struktura Jugoslavije 1918 – 1941*, Nakladni zavod Hrvatske, Zagreb 1950. str 18.

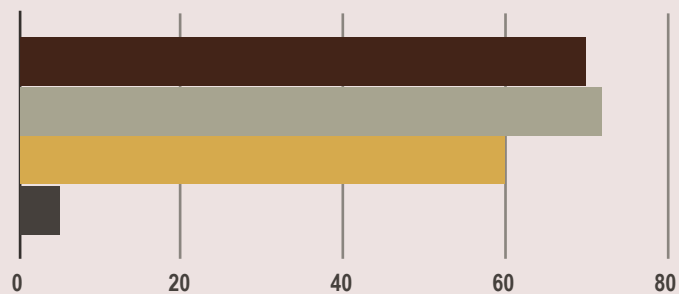
Naloga:

Kateri gospodarski sektor je zaposloval največ prebivalstva? V katerem sektorju beležimo največjo rast zaposlenih v primerjavi z letom 1921?

Vir 3

Agrarna struktura v prvi Jugoslaviji glede na število kmetij

- < 2 ha
- 2 - 5 ha
- 5 - 20 ha
- 20 - 60 ha

M. Mirković, *Ekonomska historija Jugoslavije*. Zagreb: Informator - Zagreb 1968. sstr. 322.

Vir 4

Evidenca kmečkih gospodinjstev v prvi Jugoslaviji

V letu 1931 je bil izvršen prvi in edini popis kmečkih posesti v Jugoslaviji. Rezultati so pomanjkljivi, ker je bilo v popis vključenih le 42 % površine Jugoslavije (10,6 milijonov hektarjev). Glede ostale površine (58 % oziroma 14,3 milijona ha) ni nikakršnih podatkov o tem, kaj so oziroma kakšen gospodarski potencial predstavljajo. /.../ Največ kmetij v velikosti manj kot 2 ha je bilo v Dalmaciji, Črni gori, Hrvaški in Sloveniji. /.../ Kmečka posestva v velikosti pod 2 ha, ki so zaradi pomanjkanja obdelovalnih površin večino zemlje uporabljala za obdelovanje, so bila premajhna za živinorejo.

M. Mirković, *Ekonomska struktura Jugoslavije 1918–1941*, Nakladni zavod Hrvatske, Zagreb 1950. str. 38-39

Naloga:

Analizirajte preglednico in ugotovite, katere kmetijske posesti glede na velikost so prevladovali v prvi Jugoslaviji. Kako je velikost posesti vplivala na preživetje kmečke družine?

Vir 5

Kmečka hiša v bližini Ilidže v BiH

K. Hielscher, *Kraljevina SHS*, Knjižara Vera v Ljubljani, 1926.

Vir 6

Kmetija v Pavlovcu na Hrvaškem

K. Hielscher, *Kraljevina SHS*, Knjižara Vera v Ljubljani, 1926.

Vir 7

Volovska vprega iz Ohrida v Makedoniji

K. Hielscher, *Kraljevina SHS*, Knjižara Vera v Ljubljani, 1926.

Naloga:

S pomočjo virov pojasnite, kako so živeli kmetje v prvi Jugoslaviji. Kako so večinoma obdelovali svojo zemljo?

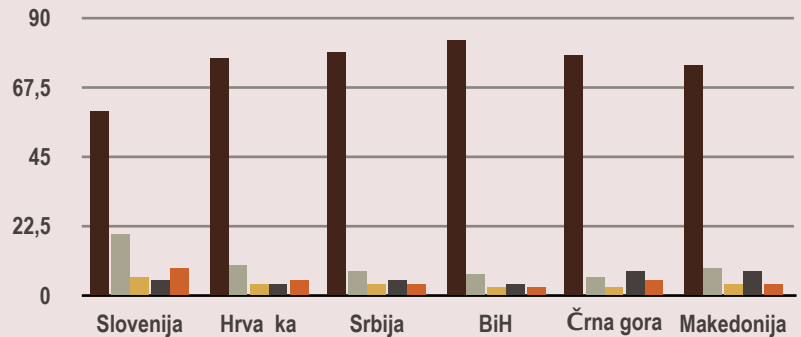
2. aktivnost DELO V SKUPINAH

4. skupina: ZAPOSLOTVENA STRUKTURA Učenci/dijaki berejo, primerjajo, analizirajo vire in oblikujejo ugotovitve.

Vir 1

Zaposlitvena struktura prebivalstva iz leta 1931 (v odstotkih)

- KMETIJSTVO, GOZDARSTVO, RIBIŠTVO
- INDUSTRIJA, OBRT
- TRGOVINA, BANČNIŠTVO, PROMET
- JAVNI SEKTOR, SVOBODNI POKLICI, VOJSKA
- OSTALI POKLICI, BREZ POKLICA

Mirković, Mijo: *Ekonomska struktura Jugoslavije 1918 – 1941*. Zagreb: Nakladni zavod Hrvatske 1950. str. 308.

Naloga:

Iz tabele izpišite, katero območje v prvi Jugoslaviji je imelo največ zaposlenih po posameznih sektorjih.

Vir 2

Razmerje števila ženskih in moških delavcev v Dravski banovini leta 1931

Razmerje števila ženskih in moških delavcev v Dravski banovini v l. 1931.

Pri 9129-u v Ljubljani je bilo zavarovanih

30.764 (23,43%)
delavci in

61.084 (96,51%)
delavceve

Odstotek delavk stalna raste!

Gabrič, Aleš in Režek, Mateja: *Zgodovina 4: učbenik za 4. letnik gimnazije*. Ljubljana: DZS 2011. str. 162.

Naloga:

Zakaj se je delež zaposlenih žensk spreminjal v obdobju med obema vojnama, še posebno pa v času velike gospodarske krize?

Vir 3

Razlike v plači

Rudarji in kvalificirani delavci so imeli višje plače, medtem ko so imele ženske in otroci, zlasti v tekstilni industriji, nizke plače.

Mirković, Mijo: *Ekonomska struktura Jugoslavije 1918 – 1941*. Zagreb: Nakladni zavod Hrvatske 1950. str. 47.

Vir 4

Razmerje med delavkami in delavci v Dravski banovini

Čas po prvi svetovni vojni je na Slovensko prinesel obdobje hitrejšega zaposlovanja tistega spola, ki je bil še v 19. stoletju tradicionalno »zaposlen« z delom v domači hiši.

Gabrič, Aleš in Režek, Mateja: *Zgodovina 4: učbenik za 4. letnik gimnazije*. Ljubljana: DZS 2011. str. 162.

Vir 5

Zaposlovanje žensk

Po prvi svetovni vojni je bil delež žensk med zaposlenimi v industriji manjši od četrtine, v kriznih letih pa že skoraj 40 odstotkov.

Repe, Božo: *Sodobna zgodovina: učbenik za 4. letnik gimnazij*. Ljubljana: Modrijan 2007. str. 115.

Vir 6

Ženska delovna sila

Odstotek ženske delovne sile se je glede na skupno število zaposlenih iz leta v leto povečeval. Med letoma 1923 in 1933 se je z 19,41 % povečal na 26,87 %; v desetih letih se je število zaposlenih žensk tako povečalo kar za 7 %. Zanimiva je primerjava med prirastkom ženske delovne sile in že prej omenjenim prirastkom presežka podeželskega prebivalstva, ki se ne more zaposliti v kmetijstvu.

Kukoleča, Stevan: *Industrija Jugoslavije 1918-1938*. Balkanska štampa. Beograd. 1941, str. 94

Učitelj spodbuja učence/dijake k skupnemu oblikovanju sklepa.

Poskušajte odgovoriti na naslednja vprašanja:

- Kakšne so bile gospodarske razlike med različnimi regijami v Jugoslaviji?
- Kakšna je bila raven gospodarskega razvoja in napredka v različnih jugoslovanskih regijah?
- Kakšno vlogo je pri gospodarskem razvoju Jugoslavije pred drugo svetovno vojno imela država?
- Kakšna je bila uspešnost oz. neuspešnost reševanja gospodarskih razlik med različnimi jugoslovanskimi regijami?

Sklepi

Največ industrije je bilo na severu in severovzhodu, prevladovala so majhna industrijska in obrtna podjetja.

Razvoj industrije so ovirale tudi slabe prometne povezave, zlasti med severom in jugom.

Večina prebivalstva je živela od kmetijstva, večinoma na majhnih posestvih. Med najpomembnejšimi gospodarskimi ukrepi je bila agrarna reforma, ki se je izvajala počasi in nedosledno.

Povečal se je delež zaposlenih žensk, ker so predstavljale cenejšo delovno silo.

Na koncu ure učitelj učencem/dijakom predstavi še zadnji vir in oblikuje sklepno misel – kratek povzetek vsega, kar so se učenci med učno uro z analiziranjem virov naučili o jugoslovanskem gospodarstvu.

V državi so se oblikovale in si med seboj nasprotovale tri gospodarske strategije: srbska buržoazija je izkoriščala politično hegemonijo in se okoriščala z davčno politiko, krediti, investicijami, državnimi podjetji, špekulacijami z obveznicami, vojnimi posojili ter z oskrbovanjem vojske, hrvaška je skušala obvladovati finančni kapital, slovenska pa je s pridom izrabljala prednosti velikega jugoslovanskega trga in poceni surovin za svojo predelovalno industrijo.

Repe, Božo: Sodobna zgodovina. Učbenik za 4. letnik gimnazij. Ljubljana: Modrijan 2007, str. 97 in 98.